

Norgga beale oahppoplána *doaibmi guovttegielatvuohta* – mo dan meroštallat?

NILS ØIVIND HELANDER
Sámi allaskuvla

Norgga beale oahppoplánaid mielde oahpahusa gielalaš ulbmil lea dahkat ohppiid doaibmi guovttegielagin. Artihkkalis guorahallojuvvo mo doaibmi guovttegielatvuođa sáhtá meroštallat. Skuvlla giellaoahpahusa vuodđun lea normerejuvvon giella, mii geavahuvvo oahppogirjiin. Dákkár normatiiva oainnu mielde guovttegielat olbmo giellamáhttu dábálaččat buohtastahttojuvvo ovttagielat olbmo giellamáhtuin ja danin guovttegielasteapmi dahje kodamolsun dábálaččat ii adnojuvvo vuogas giellageavaheapmin. Artihkkalis guorahallojuvvo maiddá mo guovttegielat olbmo giellamáhttui gullá heivvolaš gulahallandilálašvuođas sáhttit guovttegielastit. Loahpas gieđahallojuvvo vel matematihkkaohpahusa giella, man birra ságastallojuvvo dávjá sihke skuvllas ja maiddá mediain.

Fáddásáni: doaibmi guovttegielatvuohta, guovttegielasteapmi, matematihkka sámegillii

Álggahus

Dán artihkkalis guorahalan dálá Norgga beale oahppoplánas namuhuvvon *doaibmi guovttegielatvuođa* ja suokkardalan mo dan sáhtá dárkileappot meroštallat. Suokkardalan giela monolingála ja bilingála aspeavttas sihke ráhkadusa ja doaimma ektui, ja geahčan mo dan vuodul sáhtá meroštallat doaibmi guovttegielatvuođa. Artihkkalis válddán maid dai ovdan guovttegielatvuođa goalmát dimenšuvnna, ng. guovttegielasteami, ja čájehan mo dange sáhtá ja berre váldit mielde giellaoahpahussii. Guorahalan doaibmi guovttegielatvuođa «Sámegiella vuosttašgiellan, sámegiella 1 – oahppoplána» (Máhttolokten 2008: 41–53) ja «Dárogiella ohppiide geain lea sámegiella vuosttašgiellan – oahppoplána» (Máhttolokten 2008: 67–79) vuodul. (Oanidan dán čállosa várás oahppoplánaid namaid ja namuhan daid sámegiela oahppoplánan ja dárogiela oahppoplánan.) Guorahalan maid dá mo guovttegielatvuođa matematihka oahpahusa ektui, go oahpahusgiella nu čielgasit váikkuha dasa, man gillii logut geavahuvvojit guovttegielagiid gaskkas. Skuvlaoahpahusas matematihkka lea dat fága man oktavuodas giellageavaheapmi dávjá láve badjánit sáhkafáddán. Ráddjen oahppoplánaid guorahallama 1.–10. ceškiide.

Guovttegielatvuohta mángga oainnus

Máilmmis leat eambo guovttegielagat go ovttagielagat (Baker 2011: 66). Dattege lea guovttegielatvuohta olu guovlluin adnojuvvon heahhtin ja vel váralažžange riikkaid ideologijaid ektui, main ulbmil lea duddjot gielalaččat ideanttalaš servodaga – okta riika, okta álbmot ja okta giella – ja danin dat lea vuosttilduvvon ja vel gildojuvonge almmolaš geavahusas. Servodaga ja erenoamážit eiseválddiid giellapolitihkka speadjalastá árvo- ja váldegažaldagaid. Guovttegielatvuohta lea dohkkehuvvon ja dorjojuvonge vel unnitlogu giellan, jos giellageavaheddiin lea omd. ekonomalaš ja sosiála stáhtus mii dahká dan vejolažžan. (Gč. omd. Baker 2011 ja García 2009.) Skuvla lea adnojuvvon beaktilis veahkkeneavvun sihke guovttegielatvuođa eastadeames ja ovddideames, ja danin almmolaš guovttegielatvuođa oainnut bohtetge čielgasit ovdan aiddo skuvlapolitihkas.

Dán oktavuodas lea sáhka guovttegielatvuođas, man ulbmil lea duddjot oahppái eatnigiela ja riikka váldogiela máhtu nu, ahte goappašiid gielain juksojuvvo doaibmi njálmmálaš ja čálalaš gelbbolašvuohta. Dát ulbmil dahká skuvlla guovttegielatvuođa erenoamážin dan ektui, mo guovttegielatvuohta muđui láve doaibmat olu guovttegielat servodagain, gos gielain lea iešgudetlágan bargujuohku, omd. priváhta ja almmolaš geavahusas dahje njálmmálaš ja čálalaš anus. Sáme giela stáhtus almmolaš giellan dahká sihke vejolažžan ja dárbbášlažžan nannet giela geavahanvejolašvuođaid.

Guovttegielatvuođa čilgemis skuvlaoahpahusas geavahuvvo dávjá guovttijuohku subtraktiiva ja additiiva guovttegielatvuohta. Ovddibuin oaivvilduvvo nuppi giela, dávjá minoritehta giela, jávkadeapmi skuvlagiellan jogo álggu rájes dahje dađistaga go ođđa giela, dábálaččat riikka váldogiela, lea oahppamin. Manjuin fas oaivvilduvvo ođđa giela oahppan lassin ja goappašiid gielaid bisuheapmi skuvlamannolaga áigge. (Gč. omd. Baker 2011 ja Øzerk 2007.) García (2009) evttoha lassin vel rekursiiva ja dynámalaš modealla. Rekursiiva modealla govvida masson giela ruovttoluotta váldima, ja dán modealla mielde ohppiin sáhtá leat lagas oktavuodas dihto giellageavahanvugiide. Sámi konteavsttas dainna modeallain sáhtá govvidit giellaealáskahttinproseassaid. Dynámalaš modealla ii govvit dušše guovttegielatvuođa muhto vuodđuduvvá mánggagielatvuhtii (nugo dat álggos lea geavahuvvon EU giellapolitihka hábmemis), mii dán jahkeduhát áigge dárbbášuvvo sihke riikkaid rasttildeaddji ja multimodála oktavuodain. (García 2009: 53–55.) Skuvlla giellaoahppoplánat čuvvot additiiva guovttegielatvuođa modealla.

Oahppoplánat ja doaibmi guovttegielatvuohhta

Sámegiela sadii skuvlaoahpahusas lea mángga láhkai earálágan go riikka váldogiela sadii. Okta stuorámus erohusain lea ahte sámegiella oahpahusgiellan galgá oktan dárogielain duddjot doaibmi guovttegielatvuohđa. Doaibmi guovttegielatvuohhta orru man nu láhkai áddejuvvomin iešalddis nu čielga doaban ahte dan ii oro leamaš dárbu dađe eambo čilget. Dát ulbmil leamaš oahppoplánain jagi 1987 minstarplána rájes, ja dan birra daddjo dávjá dušše hui oppalaččat:

Áigumuš ahte sámi oahppit galget šaddat doaibmi guovttegielagin lea dákkár oassi mas dárhu ja sámi servodaga dárbbut bohtet ovttaide. (NAČ 2000: 3: 112.)

Áigumuššan sámi ohppiid oahpahusain ferte leat ahte ollásii galget máhttit sámegiela ja dovdat sámi kultuvrra. Áigumuššan maiddáii lea ahte galget ovdánit doaibmi guovttegielalažžan vai sáhttet dovdat iežaset leame ruovttuset guovtti kultuvrras. (NAČ 2000: 3: 21.)

Vuodđoskuvlafálaldat galgá ráhkkanahhtit ohppiid nu ahte sii sáhttet doaimmat sihke sámi servodagas ja riikaservodagas. Sii galget šaddat doaibmi guovttegielagin nu ahte birgejit vaikko gos Norgga riikka rájiid siste. (Magga 2011: 65.)

Doaibmi guovttegielatvuohđa doahpaga váilevaš meroštallamii lea ee. Todal (2009) čujuhan. Øzerk (2008) čállá doaibmi guovttegielatvuohđa birra oppalaččat pedagogalaš perspektiivvas, mas deattuha doaibmi guovttegielatvuohđa identitehta, kultuvrra, doabaáddejumi ja máhttoduddjoma perspektiivvas.

Skuvlla oahpahusa oktavuohđas daddjo muhtimin mihttomearrin leat ahte oahppit galget šaddat ollásit guovttegielagin, dárogillii «fullt ut tospráklige». Ii datge leat dađe dárkileappot čilgejuvvon go ahte oahppit galget máhttit sámegiela ja dovdat sámi kultuvrra ja seammás hálddašit dárogiela ja dárhu kultuvrra nu ahte sáhttet eallit oadjebassan guovtti kultuvrras. (St.meld. nr. 29.) *Doaibmi guovttegielatvuohhta ja ollásit guovttegielat* leat dán vuohđul dulkomis oppalaččat nu, ahte leat stuora vuordámušat sámegiela ohppiid sámegiela ja dárogiel máhtu dássái. Guovttegielaga giellamáhttu buohtastahttojuvvo dávjá ovttagielaga giellamáhtuin mii láve adnojuvot norbman, man ektui guovttegielaga giellamáhttu veardiduvvo ja árvoštallojuvvo.

Vaikko sámegiela ja dárogiela oahppoplánain deattuhuvvo doaibmi guovttegielatvuohta, de lea čielggas ahte engelasgiela oahppoplána ulbmiliid mielde sámegielat oahppit duddjogohitet golmmagielat máhtu vuosttaš skuvlajagi rájes. Engelasgiela oahppoplánas daddjo ahte eat birge guhká engelasgiela haga ja ahte lea dárbbášlaš hálddašit engelasgiela

[...] vai sáhttit guldalit, hupmat, lohkat ja čállit ja vai sáhttit heivehit giela ain eanet fáttáide ja gulahallandilálašvuoðaide. Mii fertet máhttit earuhit njálmálaš ja čálalaš giellageavaheami ja formála ja eahpeformála giellageavaheami. Muđui fertet maid máhttit vuhtiiváldit kultuvrralaš ovtastallanvieruid ja olmmošvirolašvuođa go giela atnit. (Máhttolokten 2008: 136.)

Dákkár giellaoahpahusa mihttomeari mielde duddjovuvvo skuvlamannolaga áigge nu nana engelasgiela máhttu ahte sámegielat ohppiid, geat vedjet dáid gáibáidusaid deavdit, sáhtta buori muđui lohkat doaibmi golmmagielain. Dárogiela oahppoplánas namuhuvvo giella ja kultuvra -oasis, ahte dárogiela oahpahus galgá «dahkat ohppiid didolažžan iežaset mánggagiellalašvuođa hárrái» (Máhttolokten 2008: 68).

Vaikko doaibmi guovttegielatvuohta ii leatge doaban dađe dárkileappot meroštallojuvvon oahppoplánas, de das sáhtta oazžut eambo čielgasa go dárkileappot guorahallá sámegiela ja dárogiela oahppoplánaid. Maiddái sámegiella nubbingiellan -oahppoplána ulbmil lea ahte sámegiella ovttas dárogielain galgá «bidjat vuođu ohppiid doaibmi guovttegiellalašvuođa ovdánahttimii», muhto dán artiikkalis in guorahala dan plána.

Goappašiid oahppoplánain deattuhuvvojit seammá vuodđogálggat go buot eará skuvlafágain, ja dat leat integrerejuvvon gelbbolašvuođamihttomeriide, main lea guovddáš sadi gustojeaddji oahppoplánas. Dát vuodđogálggat leat hállangiellamáhttu hállin ja guldaleaddjin, čálamáhttu lohkkinn ja čállin, rehkenastinmáhttu mii oktan giellagelbbolašvuođain duddjo vuođu doabaovdánahttimii, logihkalaš jurddašeapmái ja čuolbmačoavdimii, ja dasto lea vel digitála reaidduid geavahanmáhttu odđáigásaš gulahallangaskoapmin (Máhttolokten 2008: 43–44). Buot dáid gálggaid hálldašeapmi lea dálá oahppoplána doaibmi guovttegielatvuođa vuodđun.

Sámegiela oahppoplánas 7. jahkeceahki gelbbolašvuođamihttomeriin leat Giella geavahusas -oasis moadde čuoggá, main lea vuorddehahti ahte sámi-dáru guovttegielatvuohta boahká ovdan. Nubbi guoská loatnasániid heiveheapmái, ja

nuppis fas daddjo ahte oahppi galgá máhttit «selvehit movt eanetlogugielat leat váikkuhan ja ain váikkuhit sámegillii». Vuodđoskuvlamannolaga loahpageahčen namuhuvvo guovtte- ja mánggagielatvuoda gelbbolašvuodamihttomearrin 10. jahkeceahki loahpas ahte galgá máhttit «ságaskuššat ja čilget mánggagielalášvuoda ja mánggakultuvrralaš gullevašvuoda». (Máhttolokten 2008: 46–47.)

Guovttegielatvuohta namuhuvvo maid oassin dárogiela oahppoplánas. Gelbbolašvuoda mihttomearit 2. jahkeceahki maŋŋel leat ee. ahte oahppi galgá máhttit ságastallat dárogiela birra ja dan birra, makkár dilálašvuodain geavaha dárogiela ja sámegiela. 4. jahkeceahki loahpas galgá máhttit ságastallat dáro- ja sámegiela birra ja dáčča ja sámi kultuvrraid birra iežas vásáhusaid vuodul ja buohtastahttit daid. Oppalohkáii leat guovttegielatvuoda perspektiivvat gelbbolašvuoda mihttomearrin artikulerejuvvon dárogiel oahppoplánas čielgaseappot go sámegiela plánas. 7. jahkeceahki maŋŋá dárogiela oahppoplánas mihttomearrin leat ahte oahppi galgá máhttit

[...]

- ságastallat guovtte- ja mánggagielalášvuoda birra iežas birrasa gielladiliid vuodul
- čilget giellaoahpa ja teakstamáhtu doahpagaidd bokte movt teavsttat leat huksejuvvon ja ságastallat dárogiela ja sámegiela erohusaid birra

[...] (Máhttolokten 2008: 72.)

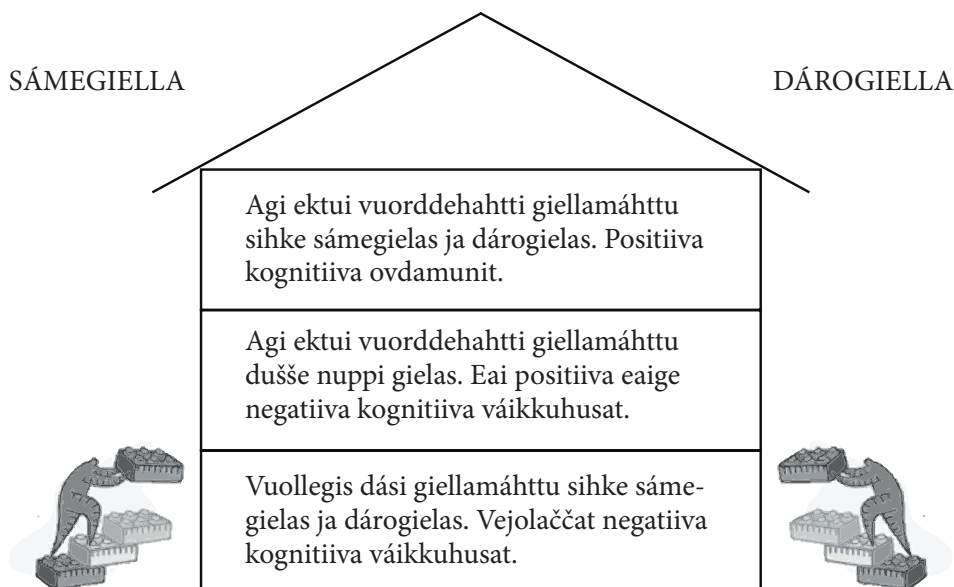
10. jahkeceahki maŋŋel vurdojuvvo ahte oahppi máhtta «selvehit manne Norggas leat guokte almmolaš giela ja digaštallat movt dárogiella ja sámegiella leat váikkuhan nubbi nubbái» (Máhttolokten 2008: 73).

Dát gelbbolašvuoda mihttomearit čájehit ahte sihke mánggagielatvuohta ja doaibmi guovttegielatvuohta leat oahpahusa fáddán namuhuvvon oalle oppalaččat sámegiela oahppoplánas ja veahá čielgaseappot dárogiela oahppoplánas.

Guovttegielatvuoda dásit

1970-logu loahpageahčen guovttegielatvuoda dásiid meroštallamis geavahuvvui ng. šielbmáteoriiija (eng. *threshold theory*) man álggos hábmii Cummins (1976) ja dasto Toukoma ja Skutnabb-Kangas (1977) (Baker 2011 mielde). Govusin

teoriija čilgemis láve geavahuvvot visti mas leat golbma gearddi, ja ráidalasaid duddjon dás govvida bajit dásiid juksama dynámalaš proseassan (govus 1).

Govus 1. Guovttegielatvuoda dási; heivehuvvon Baker (2011) mielde.

Šielbmáteoriija mielde vuosttaš šielmmá badjel beassan mearkaša ahte guovttegielatvuodas eai leat šat vejolaš negatiiva kognitiiva váikkuhusat, go nuppi giela hálddaša agi ektui vuorddehahti láhkai. Positiiva kognitiiva váikkuhusat ja nu maddái ovdamunit oahpahusdilis leat duođaštuvvon go guovttegielat ohppiin lea agi ektui vuorddehahti giellamáhttu guktuin gielain. (Baker 2011: 167–169.) García (2009: 70) čujuha dutkamii, mii čájeha ahte šielbmáteoriijas lea relevánsa maddái golmmagielatvuhtii.

Doaibmi gielladási lea váttis jurddašit makkárga absoluhtta dahje dárki lit meroštallojuvvon dássin. Giellamáhttu sáhtta oaidnit mánggadássásažžan. Olmmoš sáhtta máhttit giela nu ahte gulahallá bures dahje funet, ja dan gaskiige čáhket vel eanet dássemeroštallamat nugo omd. skuvlla árvvoštallandođaštusain boahtá ovdan. Go lea sáhka eará go eatnigiellamáhttus, de sáhtta maid leat nu ahte olmmoš ádde nuppi giela muhto ii máhte dahje roahkat hállat. Dakkár giellamáhttu čilgejuvvo passiiva dahje reseptiiva giellamáhttun. Olmmoš, gii sihke

ádde ja hállá, hálddaša giela sihke guldaleaddjin ja hállin, ja dakkár giellamáhttu gohčoduvvo *aktiiva* dahje *produktiiva giellamáhtun*. Nuppi giela giellamáhtu árvvoštallamis sáhtá dasa lassin váldit vuhtii kvalitatiivvaláš beliid nugo man njuovžilit hállá, njaddá go eatnigillii ja leago buorre sátnemáhttu. Skuvllas gielaid oahpahallamis giellamáhttu sáhtá čuldojuvvot giellaoahpalaš surggiid mielde nugo man bures máhtá giela fonologiija, morfologiija ja syntávssa.

Olmmoš sáhtá omd. gulahallat ja birget bures, vaikko ii máhtege giela seamma láchkai go eatnigielat olmmoš. Giellamáhttu sáhtá maid leat ráddjejuvvon nu ahte máhtá geavahit giela dušše dihto oktavuodain nugo omd. ruovttugiellan muhto ii bargosaji giellan, dahje hállangiellan muhto ii čállingiellan. Go lea sáhka guovttegielat birrasis, de ráddjejuvvon doaibmi giellamáhtun sáhtá atnit maiddáii passiiva giellamáhtu man ovdamearkan lea ee. go guovlluráđio jearahallá dárogillii ja oazžu vástádusaid sámegillii. Vaikko leage veadjemeahtun geassit makkárge čielga doaibmi guovttegielatvuodá ráji, de lea goitge čielggas ahte dan guovttegielatvuodas, masa skuvla oahpaha, lea ulbmilin juksat dakkár doaibmi gielladási, mas oahppi birge sihke hállangiela ja čállingiela áddejeaddjin ja geavaheaddjin.

Guovtte- ja mánggagielat diliid čilgehusain maid gávdná čujuhusaid dasa, mo gielaid doaibma servodagas sáhtá leat iešguđetlágan dađe mielde makkár oktavuodain olbmot geavahit guđege giela, omd. nuppi giela dušše ruovttugiellan ja nuppi fas buot eará oktavuodain. Dákkár doaibmajuohku ii eaktut seammadássásaš giellamáhtu. Ovttdássásaš monolinguála giellageavaheaddji dási vástideaddji giellamáhttu guovtti gillii adnojuvvo hárvenaš dáhpáhussan earáin go ámmátdulkain. (Gč. omd. Grosjean 1999, García 2009 ja Baker 2011.) Sáme-gielagiid guovtte- ja mánggagielatvuohta mielddisbuktá ahte ovttagielat sámegielnorbma lea áddemis dušše makkár nu ideála norbman.

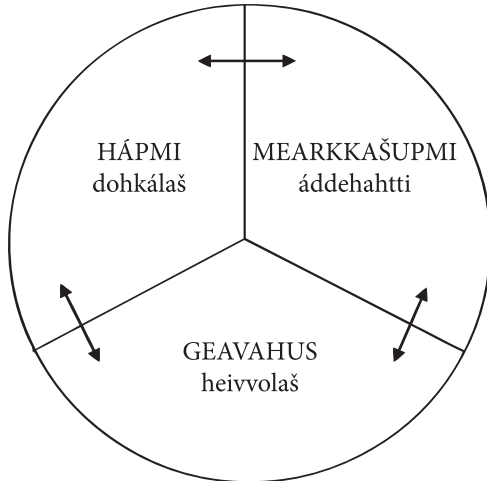
Skuvlla sámegiela ja dárogiela oahppoplánaid mielde ulbmiliid sáhtá dulkot nu ahte skuvla galgá duddjot nu nana máhtu sámegielas ja dárogielas ahte galgá leat vejolaš buot giellageavahanarenain sáhttit geavahit goappá giela ihkinassii. Oahppoplánaid sámi-dáru guovttegielatvuodá mihtomearrin lea maiddáii juksat nu alla metalingvisttalaš dási ahte duddjo dulkon- ja jorgalangelbbolašvuodá vuodđomáhtu (Máhttolokten 2008: 42, 68). Dán dási doaibmi guovttegielatvuohta máksá ahte olbmos lea oalle dássálas sátnemáhttu guktuin gielain ja kontrastiiva máhttu mii dahká vejolažžan dulkot ja jorgalit.

Giella gulahallangaskaoapmin

Doaibmi guovttegielatvuoda guorahallamii veadjá oažžut buoret coavcci, jos váldá vuolggasadjin guorahallat maid dat oppalaččat máksá ahte giella doaibmá gulahallangaskaoapmin. Dat mearkkaša ahte gulahallangaskaoami guorahallamis ferte váldit vuhtii sihke reseptiiva ja produktiiva beliid.

Gulahallangaskaoapmin giella doaibmá normála dilis álggu rájes vuos hállangiellan. Doaibmi hállangiella eaktuda ahte olmmoš hálddaša giela sihke guldaleaddjin ja hállin. Dákkár aktiivvalaš máhttui gullet fonologiija, morfologiija ja syntákssa giellaráhkadusa oassemáhttun. Giela hápmebeliid hálddašeapmi máksá ahte olmmoš máhttá ovdanbuktit giela mii jietnadeami, sátnesojaheami ja cealkkaráhkadusaid ektui čuovvu makkár nu dohkkehuvvon norpma (omd. suopman- dahje girjegiellanorpma). Gielalaš hámit leat mearkkašumiid ovddasteaddjit, ja giellamáhttui gullá diehtit mo mearkkašumi ovttagaid ovttastahttit nu ahte lea áddehahti. Giela mearkkašumi bealli gohčoduvvo maiddái semantihkkan. Sániid dáfus semantihkain oaivvilduvvo sániid mearkkašupmi nugo dat lávejit čilgejuvvot sátnegirjjiin.

Dáid vuodđogálggaid hálddašeami lassin gulahallama lihkestuvvama eaktun lea maid pragmatihkalaš máhttu, mii mearkkaša ahte olmmoš ferte diehtit goas mo geavahit giela. Pragmatihkalaš máhttui sáhttet gullat rivttes sániid ja dadjanvugiid válljemat iešguđet oktavuodas. Pragmatihkalaš máhtuin ádde maid giellageavaheami mii man nu láhkai spiehkkaša sátnegirječilgehusain, nugo metaforalaš geavaheami omd. *gea duon spiinni* ja *das bohte njoammilat hiitamii*. Dasa gullá maid máhttit válljet ovdanbuktinvejolašvuodaid gaskkas heivvolaš šuoŋa ja láhttenvuogi. Govus 2 čájeha mo giela hápmi, mearkkašupmi ja geavahus dahket gaskaneaset váikkuheaddji ollisvuoda.

Govus 2. Giela golbma beali (Larsen-Freeman 1999 mielde).

Giellaoahpat ja sátnegirjjit láidestit oahppat ja áddet giela, mii geavahuvvo sánis sátnái mearkkašumiin, muhto easka pragmatihkalaš máhtuin veadjá áddet maiddá dakkár giellageavaheami, mas omd. sániid mearkkašupmi geavahuvvo eará láhkai go daid denotašuvdna dahje vuodđomearkkašupmi, nugo ovdalis namuhuvvon ovdamearkkat čájehit. Dan oaidná maiddá cealkkaráhkadushámiid ja daid dábálemos doaimmaid ektui mo datge geavahasas sáhttet leat earáláganat. Muitalancealkka *bussá lea olgun* sáhtta doaibmat seammá mearkkašumis go gohččuncealkka *luoitte bussá stohpui*. Nu sáhtta maiddá gažaldatcealkka *sáhtátgo doalvut mu Njuorggámii* áddejuvot gohččumin dahje ávžžuhussan *doalvo mu Njuorggámii* nugo maiddá *sáhtášit go doalvut mu Njuorggámii, dolvošit go mu Njuorggámii* dahje *itgo dolvoše mu Njuorggámii*. Gohččuma sáhtta maiddá láivudit suorggádusaid válljemiin, *doalvos mu Njuorggámii, doalvul mu Njuorggámii* dahje *itgo doalvulivčče mu Njuorggámii*. Mitalancealkagat *livččii somá Njuorggámis fitnat* ja *háliidivččen Njuorggámis fitnat* maid sáhttet doaibmat ávžžuhussan. Ná giela ráhkaduslaš máhtuin sáhtta heivehit ovdanbuktima nu ahte dat heive gulahallandilálašvuhtii.

Pragmatihkalaš máhttui gullá maid áddet ja máhttit geavahit dakkár giela mas gaskkustuvvo eambo go dušše dat mii daddjo, nugo omd. *leatgo gullan lávárádjá birra* dahje *stobus nohke muorat*. Lea oassi pragmatihkalaš máhtus máhttit olu vejolašvuodaid gaskkas heivehit giela geavahusa dárbbu ja dilálašvuoda mielde.

Giellamáhttu árvvoštallojuvvo maiddái čálamáhtu ektui. Čállingiela reseptiiva máhttu lea máhttit lohkat ja produktiiva máhttun sáhtá atnit čállinmáhtu. Skuvllas čálamáhtu árvvoštallamis adnojuvvojit mánggalágan kriterat. Lohkanmáhttu sáhtá mihtiduvvot lohkanleavttu, njuovžilvuođa ja lohkanádejumii ektui. Čállinmáhtu iskamis giellaoahpalaš beliid lassin mihtiduvvo man muddui čáli máhtá giela čállinvuohkenjuolggadusaid. Sihke njálmmálaš ja čálalaš ovdanbuktima giellaárvvoštallamis váldojuvvo maiddái vuhtii man bures olmmoš máhtá hábmēt teavstta ja ovdanbuktit áššiid.

Vaikko giella jurddašuvvoge dávjimusat informašuvvna gaskkusteaddjin mainna sáhtá ovdanbuktit ja lonohallat ee. dieđuid, oaiviliid, jurdagiid ja sávaldagaid, de das leat maid eará doaimmat.

Giella miellaguottu dovddaheaddjin

Sisdoalu ovdanbuktima lassin doaibmi guovttegielat ferte maid máhttit gaskkustit miellaguottu sihke sámegillii ja dárogillii. Olmmoš sáhtá iežas miellaguottu dahje mielladili sihke diđolaččat ja dađe eambbo jurddaškeahhtá dovddahit gielalaš ovdanbuktimis. Dat sáhtá boahit ovdan čielga gielalaš elemeanttain nugo sátneválljemis, omd. *Ránne cielai miehtá ija*, vrd. *bahákasa horti holvvui miehtá ija* dahje giellaoahpalaš ráhkaduslaš erohusain: *govčča uvssa; ukša bázi rabas; dáiddii ukša báhcán rabas*. Giellaoahpalaš modusa välljemiin sáhtá dovddahit omd. eahpesihkkarvuođa dan sisdoalu ektui maid ovdanbuktá. Erohusa gullá (dahje oaidná) dakkár cealkagiin go *leš mannan ruoktot* dahje *lea mannan ruoktot* vástádussan omd. *gažaldahkii Gos Máret lea, go ii šat oidno?* Hállamis miellaguoddu boahá ovdan maiddái nu gohčoduvvon suprasegmentála iešvuodain nugo nuhtain ja šuoŋain. Jietnageavaheapmi sáhtá dovddahit mánggalágan mielladili nugo omd. *ilu, balu*, eahpesihkkarvuođa, vuollegašvuođa ja čevllohallama. Dákkár beliid ovdanbuktin laktása dávjá maiddái ii-gielalaš ovdanbuktimii nugo geahčastagaide ja lihkastagaide. Miellaguottu dovddaheamis sáhttet leat sihke individuála ja kultuvrralaš erohusat. Ujus olmmoš sáhtá dovddahit ilu go roahkkadis olmmoš fas čielgasit čájeha dan. Ja duhtavašvuođa ja giitevašvuođa gielalaš ovdanbuktimis sáhttet iešguđet gillii leat erohusat mat sáhttet dagahit unohis dili ja vel váttisvuodáidge, jos ii dovdda ovdanbuktinvuogi gielalaš koda. Omd. sáhtá olmmoš gii ii dovdda sámi dadjanvuogi *gal dat dohkke*

dihto oktavuodain dulkot dan negatiivvalažžan, vaikko dat lea oaivvilduvvon ráuideapmin.

Guovttgielasteapmi

Guovtte- ja mánggagielagiidda lea oahpes ášši jurddašit gielalaš váikkuhusaid birra. Giellabirrasis gos hálluojuvvo eambo go okta giella lea oalle dábalaš gullat ságastallamiid sihke sániid ja dadjanvugiid birra, mat leat earálaganat nuppi gillii ja maiddá mo dat váikkuhit dahje báidnet nuppi giela. Dán oktavuodas sáhtta gullat omd. *dat njaddá dárogillii*, go oaivvilduvvo ahte sámegielas gullá dárogiela váikkuhusa. Gielladieđalaš tearpmain *interfereansa* oaivvilduvvo nuppi giela váikkuhus nubbái. Dákkár váikkuhusaid ságastallamiin giellageavaheddjiid gaskkas lea dávjá moraliserejeaddji šuokŋa, mii mearkkaša ahte nu gohčoduvvon «buhtes giella» adnojuvvo ideálan dahje norbman. Gielladutkamis dáid fenomenaid čilgemis ii leat sáhka das mii lea riehta dahje boastut iige das mii lea fuotni dahje buorre, muhto baicce das mo gielalaš váikkuhusaid sáhtta guorahallat analyhtalaččat.

Manimus nuppelot jagi guovttgielatvuoda dutkamis (gč. Pavlenko 2009, 2011; Javier 2010) guovddáš gažaldat leamaš geahččalit gávnnaht mo gielat váikkuhit guovttgielat olbmo jurddašeapmái, dovduide ja gulahallamii. Ođđa lahkonaivugiin čájuhuvvo mo nuppi giela oahppama proseassa miellidiská doabaovdáneami ja doahpágiid ođđasit ordnema iige dušše ođđa sániid heiveheami ovddežis oahpes mearkkašumiide.

Guovtte- ja mánggagielatvuohhta adnojuvvo dynámalaš dillin, man dutkamis ferte váldit vuhtii dakkár beliid mat váikkuhit gielalaš ja kognitiiva ovdáneapmái. Dát gáibida fágaidrasttildeaddji perspektiivva, go lingvisttalaš aspeavtta lassin lea maid sáhka guovtte- dahje mánggagielaga sosiokultuvrralaš birrasis. Dát guokte variábela eai leat vuostálas relašuvnnat, baicce sáhtta oaidnit daid kontinuma dahje jotkkolašvuoda rámma badjedoban, man vuollái gullet dakkár guorahallanaspeavttat go ahki goas lea oahppan giela, man guhká lea orron giellabirrasis, erenoamáš giellamáhttu (omd. man muddui máhtta mitalit áššiid birra iešheanalaččat dahje omd. govaid vuodul ja máhttago čállit), oppalaš giellamáhttu mii testejuvvo ja mihtida eanet gelbbolašvuoda surggiid, man olu giella geavahuvvo ja makkár oktavuodain. (Athanasopoulos 2009: 36–38.)

Go omd. nomenvuogádaga erohusaid váikkuhus ii-gielalaš proseassaide lea iskojuvvon guovttegielagiin, de leat gávnnahuvvon stuora erohusat dan ektui man bures máhtá nuppi giela. Vuosttaš giela váikkuhus ii-gielalaš kognitiiva proseassaide, nugo omd. nomengovaid erohusaid ja sullasašvuodaid meroštallan, jávká dađe mielde go olmmoš lea ollislaččabut oahppan nuppi giela ja lea orron guhká nuppi giela birrasis. Iskosiid vuolggasadjin lei gávdat man láhkai dat, ahte dihto gielas markerejuvvo nomeniid erohus logahahtti entitehtan (ovttaidlohku ja mánggaidlohku) ja ii-logahahtti entitehtan, váikkuha kategoriseremiidda daid ektui geaid gielas ii leat dákkár giellaoahpalaš erohus, muhto mas nomeniid ávnnasreferánsa lea guovddázis. Ádaid kategorisereniskosiin ovddibut kategori-serejedje hámiid vuodul ja manjibut fas ávdnasiid vuodul. (Athanasopoulos 2009: 29–65; Baker 2011: 158–160.)

Lea beroštahtti gažaldat guorahallat makkár ovdamearkkat livčče dakkárat mat čájehivčče giela váikkuhusa jurddašeapmái sámegeiagiid ja dárogeiagiid buohtastahttimis. Jos lea nu ahte giellaoahpalaš semantihkalaš sárgosat man nu láhkai báidnet olbmo jurddašeami, de lea jáhkehahtti ahte leat maid ovdamearkkat mat čájehit mo dákkár sárgosat eatnigielas vuhttojit erenoamášvuotant dahje interfereansan dan gielas maid olmmoš lea oahpahallamin. Giellaoahpalaš beliid nugo nomeniid lohko- ja kásusgeavaheami iešvuodaid livččii dalle vejolaš gávdat interfereansan. Lea maid oahpes ášši ahte dákkár interfereansa lea dábalaš erenoamážit oahpahallama álgomuttus. Eaige leat dušše giellaoahpalaš bealit mat sáhttet váikkuhit ođđa giela oahppama, muhto maiddái semantihkalaš interfereansa lea oahpes ášši. (Gč. Pedersen 1967, Leirvaag 1999 ja Todal 1993.)

Oahpahuš mii vuodduvvo doaibmi guovttegielatvuhtii lea earálágan go ovttagielat oahpahuš. Go lea oktanaga oahpahallamin guokte giela (sámi oahppit galget dasa lassin jo vuosttas skuvlajagis stoahkama vuodul oahppagoahtit engelasgiela), de dakkár oahpahuš ferte duddjot guovttegielatvuoda didolašvuoda. Dákkár didolašvuoda máksá ahte ohppiid giellaoahpahušas ferte duddjojuvvo máhttu guorahallat gielaid ráhkadusa, geavahusa ja váikkuhusa sihke deskriptiiva ja normatiiva oainnus, nu ahte lea vejolaš buorebut nákcet oahppat maiddái dakkár sámegeiela ja dárogeiela, mii geavahuvvo iešguđet oktavuođain sihke njálmmálaš ja čálalaš giellan. Dannemark (2011) lea čájehan man stuora dárbu lea duddjot oahpaheddjiide máhtu nu ahte sáhttet láidestit ohppiid atnit ávkki sámegeiel máhtus go leat oahppamin dárogeiela, ja son čájeha maiddái mo sáhtášii geavahit ohppiid giellamáhtu veahkin guovttegielat didolašvuoda nannemis.

Normatiiva giellaoahpahas áddejuvvo dábálaččat bákkolaš gáibádussan, muhto pedagogalaččat dan lea maid vejolaš jurddašit sávahahtti mihttomearrin, man geahččalit juksat oahpahusa áigge. Dát guoská erenoamážit dakkár giella-geavaheapmái mii normerekeahes gielas sáhttá leat dábálaš ja mii ii rihko giella-oahpalaš njuolggadusaid. Ohppiid giela árvoštallama norbmagaibádusaid ektui lea lunddolaš jurddašit mihttomearrin, maid juksat oahppomannolaga áigge ja man ollašuttinmuddu sáhttá varieret oahppis oahppái.

«noen enkle ord om duohtavuoda birra...»

Doaibmi guovttegielatvuoda guorahallamis gullá váldit vuhtii makkár gulahallan-oktavuodas giella geavahuvvo. Oahppoplánaid vuolggasadjin lea giellageavaheapmi man norbman lea ovttagielat sámegielaga ja dárogielaga giella. Dákkár ideála ovttagielaga dovdomearka lea ahte gillii eai seaguhuvvo omd. eambo nuppi giela sánit go dakkárat mat leat cieggan ovttagielat giellabirrasa giellageavaheapmái ja leat sajáiduvvan loatnasátnin. Skuvlla norbmagiella lea vuodđuduvvon dákkár giela ala. Dat máksá ahte sámegiela ja dárogiela oahpahusa mihttomearri lea «buhtes» giella, mas ii dohkke dakkár guovttegielagiid árgabeaigiella mas dávjá geavahuvvojit nuppi giela sánit ja dadjanvuogit. Dát giellageavaheapmi lea hárve ovtadássásaš dan mearkkašumis ahte sámegiela ja dárogiela geavahettiin geavahuvvojit seamma olu nuppi giela elemeanttat. Gielaid servodatlaš nanusvuhta ja stáhtus váikkuhit gievrarbut dárogielas sámegillii go nuppe gežiid. Sullasaš gielaid gaskasaš váikkuhusat vuhttojit čielgasit maiddái Suoma ja Ruota bealde ja lea oppalohkái oahpes fenomena olu guovttegielat servodagain. (Gč. omd. García 2009: 44–51 ja Baker 2011: 106–110.)

Sihke doaibmi guovttegielatvuoda ja gielladikšuma perspektiivvas dárbbášuvvo komparatiiva máhttu veahkin normatiiva giela oahppamis. Dakkár máhtuin lea vejolaš buorebut áddet gielaid ovttaláganvuodaid ja erohusaid ja daid relevánssa giela ráhkadussii ja geavahussii, omd. ahte dárogiela sátnái *regning* leat sámegillii guokte sáni: *rehkenastin* ja *rehket*.

Guovttegielat olmmoš sáhttá earuhit goas lea vejolaš seaguhit gielaid ja goas ii. Jos lea ságastallamin ovttagielat olbmuin dahje sámegielagiin gii orru eará riikkas, de olmmoš láve geahččalit garvit geavaheames dárogiela sániid maid diehtá ahte omd. Suoma beale olbmuí lea veadjemeahttun áddet. Guovttegielagiid didolašvuhta, geainna goappá giela geavahit, lea duodaštuvvon maiddái vuollel

golmmajahkásaččain ja lea čájehuvvon ahte ovdal go mánná lea deavdán guokte jagi, de veadjá jo earuhit makkár oktavuodain geavahit goappá giela (Baker 2011: 96). Dán duodašta maid Ijäs (2011: 45–46), go su simultánalaččat sámii-suoma guovttegielat informánta jo beannotjahkásažžan earuhišgođii goas geavahit sámegiela ja suomagiela sániid. (Gč. maid Ijäs 2004, 2007.)

Go geahččá giellageavaheami deskriptiiva oainnus, de guovttegielat birra sis lea oalle dábálaš sámegiela háladettiin geavahit olu dárogiel loatnasániid. Normerejuvvon ja didolaš giellageavaheamis loatnasánit leat heivehuvvon sámegillii. Olusiid árgabeaigiella lea earálágan go normerejuvvon giella ja das sáhttet vel dábálaš sámegielsánit buhtejuvvot nugo omd. *hoppet*, *stupet*, *svømmet* ja *svettet* dan sadjái go *njuiket*, *buokčalit*, *vuodjat* ja *bivastuvvat*. Dákkár giellageavaheapmi daddjo dávjá giellaseaguheapmin ja sisttisdoallá negatiiva oainnu, ahte lea sáhka váilevaš giellamáhtus. Fágalaš tearpmain dan sáhtášii sámegillii gohčodit *guovttegielasteapmin*, mii govvida seammá fenomena olu guovttegielagiid beaivválaš giellageavaheapmin. Ijäs (2004) lea giellaoččodeaddji máná giellageavaheamis seammalágan fenomena gohčodan kodaid ovtastuvvamin.

Ovdalis namuhuvvon ovdamearkkat dárogielesániid geavaheamis leat nu ođđa ihtagat ahte daid ii sáhte lohkat loatnasátnin. Guovttegielat birra sis dakkáriid gullá dávjá, ja leat individuála erohusat das, gii man olu ja makkár oktavuodain daid geavaha. Gulahallangaskoapmin nuoraid gaskkas dákkár giella orru doaimamin seamma láhkai go nu daddjon buhtes giella. Ja gulahallangaskoapmin dat lea ekonomalaš dan mearkkašumis ahte ii dárbaš duppal sátnevuorkká, go seamma sátnemáddaga geavahit sihke dárogillii ja sámegillii. Dán sáhtta maid atnit ovdamearkan das mo guovttegielatvuohta sáhtta mielddisbuktit nuppástusa sámegiela sátnevuorkái. Ravddamus dáhpáhusan guovttegielasteapmi sáhtta leat mearkan das mo guovttegielat olbmo vuosttašgiela geavaheapmi sáhtta geahnuhuvvat nu ahte šaddá nuppi giela ovttagielagin. Dákkár guovttegielasteamis sámegiela sániid sojaveami ja geavaheami máhttu hedjona ja sáhtta leat giellamolsunproseassa álgu. Oahpahas, mas guovttegielastuvvo, lea váddásit juksat skuvlafágalaš mihttomeriid go dakkár oahpahas mas gielat eai seaguhuvvo, ja García (2009: 296–297) mielde soahtáhatlaš guovttegielasteapmi lea dábálaš dakkár oahpahas mas mihttomearrin lea dahkat ohppiid ovttagielagin. (Gč. Blanc 1999; García 2009: 51; Baker 2011: 75.) Skuvlagiella normatiiva giellan vurdojuvvo addit ohppiide vejolašvuođa beaivválaččat beassat gullat ja geavahit dakkár sámegiela ja dárogielesániid, mas dáid gielaid dábálaš sániid sajis eai geava-

huvvo nuppi giela sánit. Guovttegielasteami negatiivvaláš váikkuhusat gusket vuosttažettiin sámegillii, go sámegiella ii váikku seamma láhkai dárogillii.

Riikkagiela váikkuhusat gullojit ja oidnojit dávjá dálá gielas maiddá ráhka-duslaš erenoamášvuohtan nugo omd. mánggaidlogu sátnehámiid geavaheapmi lohkosániid oktavuodas (lokatiiva *golmma mánáin* ja illatiiva *viđa olbmuid* pro *golmma mánás* ja *viđa olbmui*).

Dákkár guovttegielatvuoda váikkuhusat árvoštallojuvvojit dávjjibut normatiiva go deskriptiiva oainnus. Skuvlla giellafágaid plánaid vuodđun lea čielgasit normatiiva giella, mii maiddá geavahuvvo oahppogirjjiin. Gelbbolašvuoda-mihttomeriid gaskkas 7. jahkeceahki mañnel gávdná ahte oahppis vurdojuvvo máhttu dihtomielalaččat geavahit sámegielsániid ja dajaldagaid ja máhttu «selvehit movt eanetlogugielat leat váikkuhan ja ain váikkuhit sámegillii» (Máhttolokten 2008: 46). Suoma beale oahppoplánas jo vuosttaš ja nuppi jahkecehkiid áigge deattuhuvvo man deatlaš lea oahppat odđa sániid ja hárvánit jearrat dahje ohat amas sániid mearkkašumi. Oppalohkái Suoma beale oahppoplánas buhtes giela oahppan ja geavaheapmi adnojuvvo deatlaš ja danin 3.–5. jahkecehkiid áigge giellagáhtten maid deattuhuvvo. Jo 5. jahkeceahki loahpas buori giellamáhttui gullá ee. máhttit buhtes sámegiela masa ii seaguhuvvo suomagiella. (Sámegiella eatnigiellan 2004.)

Vaikko vel sihke sámegiela ja dárogiela lotnolas geavaheapmi seammá gulahallanoktavuodas nugo omd. rádiosáddagis, ja vel guovttegielasteapmige, ii dagat áddenváttisvuodaid guovttegielat sámi-dáru konteavsttas, de goitge dakkár giella-geavaheami vealtamii leat ákkat. Deatlaš ággan lea dat mainna olles máhttoloktema sámegiela oahppoplána álggahuvvo:

Sámit leat okta álbmot vaikko orrot iešguđet riikkas, ja giella čatná sámiid oktii riikarájiid rastá. Sámegiella lea nanu sámi kulturguoddi ja sisttisoallá oktasaš árvvuid, vásáhusaid ja máhtu. Sámegiella lea almmolaš giella Norggas, Ruotas ja Suomas ja lea ulbmil ahte sámegiella galgá bisuhuvvot ja ain ovdánahttot boahte buolvvaide. (Máhttolokten 2008: 41.)

Jos sámegiella galgá sáhttit čatnat sámiid oktii riikarájiid rastá, de dat ferte geavahuvvot dakkárin ahte gulahallan lea vejolaš. Lea iešalddis čielggas ahte olbmui, gii ii máhte dárogiela, sáhtta šaddat váttis áddet sámegiela mas geavahuvvo ollu dárogiella. Fága ulbmilčilgehusas daddjo maid ahte sámegiella lea nanu sámi kulturguoddi ja sisttisoallá oktasaš árvvuid, vásáhusaid ja máhtu. Vaikko ealli

kultuvrras álohii gevvat rievdanproseassat, de datge leat olu dakkárat, maidda sámegiela biras ieš sáhtta didolaččat váikkuhit. Sámegiela dáfus okta beaktileamos váikkuhanarenain lea aiddo skuvla, gos giellaoahppanvejolašvuodát ja jođihangotti ja oahpaheddjiid giellaguottut, giellamáhttu ja gielladagut váikkuhit olu dasa, makkárin sámegiella gilvojuvvo boahpte buolvvaide. Doaibmi guovttegielatvuoda perspektiivvas lea danin deatalaš duddjot didolašvuoda dan birra mii ovddida ja mii hehte sámegiela oktasaš vuodu bisuheami, nu ahte sámegiela gat sáhttet gulahallat riikarájiid rastá. Oktasaš giellavuodu bisuheapmi eaktuda danin giella-plánema, mas oktasaš hástalusaid sáhtta gávdnat oktasaš čovdosiid.

Sámegiela oktasaš vuodu bisuheapmái guovttegielat birrasis váikkuhit maid eará áššit go dušše gielladiđolašvuohta. Ohppiid guovttegielasteami duohken ii dárbbas leat dušše váilevaš giellamáhttu, muhto sáhtta maid leat cieggan giella-geavaheami, masa leat hárvádan joga ruovttus dahje lagasbirrasis. Jos dakkár giellageavaheapmi lea dábalas beaivválaš birrasis, de oahppit maid váldet dan mállen. Doaibmi normatiiva giellamáhttu duddjomii dárbbasuvvo danin ovttag bargu skuvlla ja ruovttu gaskkas, vai skuvla buorebut nákke nannet ja ovddidit dakkár giellamáhttu, mii lea skuvlaoahpahusa vuodđun. Go skuvllas sáhtta ja maiddái berre vuordit sihke giellafágalaš ja pedagogalaš máhttu ákkastallat ja dan vuodul ovddidit sámegiela ja dárogiela iešheanalisa giellan doaibmi guovttegielatvuoda duddjomis, de lea čielggas ahte oahppoplánaid ulbmiliid ollašuttimis skuvllas lea erenoamáš ovddasvástádus.

Guovttegielasteapmi hui dávjá adnojuvvo fuones giela mearkan, go ii čuovo «buhtes» normerejuvvo giela njuolggadusaid. Moaitámušain dakkár giella-geavaheapmi čilgejuvvo sihke váilevaš giellamáhttu ja vel šluhtuvuohtange. Manai guhká ovdal go gielladutkamis oaidnigohte kodaidda molsumis maiddái positiiva beliid, ahte dat sáhtta leat systemáhtalaš ja čeahppivuoda mearkan, mii sáhtta leat riggodahkan gulahallanoktavuođain. Lea oahpes ášši ahte maiddái guovtte- ja mánggagielaidda gaskkasge eai oainne makkárga positiiva beliid gielaidda seaguheamis. Woolard (2004: 75) lohka guovttegielasteami negatiiva oainnu duohken ovttagielaga jurddašuvvogi, jáhku ahte gulahallamis lea doarvái dušše ovtta giela geavahit. Son oaihvilda maiddái ahte dakkár jurddašuvvohki duddjo dan ala ahte giella áddejuvvo vuosttažettiin gaskkustangaskoapmin iige sosiála doaibmangaskoapmin, mas guovtte- ja mánggagielat olmmoš sáhtta geavahit buotlágan giellamáhttu.

Guovttegielatvuohta hávskin

Giella ii geavahuvvo dušše mitalit somás fearániid, máidnasiid ja cukcasiid. Juohke gielas leat iežas erenoamáš giellastoahkanvejolašvuođat maid ii leat vejolaš jorgalit nuppi gillii, vaikko olmmoš livččii man doaibmi guovttegielat. Sámegillii dakkárat leat omd. árvádusat *Manin skuvlavázzi ja rievssatbivdi eaba gulahallan?* ja *Maid dajai margariidna go vuodja gahčai johkii?* Ovddibu vástádussan lea *Danin go eaba goabbáge leat gillen gielaid oahppat* ja manibu vástádussan fas *Vuoja, vuodja!* Dákkár giellastoahkamat duddjot homonymaid geavaheami ala, seammahápmásaš sánit main lea goabbatlágan mearkkašupmi. Čuovvovaš sátnestoahkan áddejuvvo maid somán aiddo seamma sivas: *Maid de dahke biilavuoddjit go bohte joga duohkái ja fuobmájedje ahte šaldi lei gahččan?* Oktageardánis vástádus lea ahte *dat gal dušše vudje rastá.*

Sámegielagiid guovttegielatvuohta addá vejolašvuođaid maid dá sullasaš giellastoahkamiidda riikkagillii. Dasa lassin dat addá vel goalmmát vejolašvuođa, mii lea maid ovdamearkan das ahte guovttegielaga giellagelbbolašvuohta lea eambbo go guovtti giela hálddašeapmi. Guovtte- ja mánggagielat olbmui lea oahpes ášši sáhttit sihke stoahkat ja oaidnit hearvva gielaid buohtastahttimiin ja maidái daid seaguheamis. Muhtin meahccegoađi guossegirjijis gávdnui teaksta, mii lea somá aiddo giellaseaguheami dihte, man vuodul gánddat ledje čállán ná: *Ertesuppa vi drakk til magen den nesten sprakk.*¹ *Ja ihkku go de suođai, de hávkamin lei duođai.*

Sámegiela sániin, main leat vástideaddji hápmásaš sánit dárogillii, sáhtta guovttegielat olmmoš oaidnit humoristtalaš beliid maid ovttagielat olmmoš ii oainne. Dakkár sátni go *dustehus* mii sámegillii lea *dustet*-vearbba nomen-suorggádus lea seammahápmásaš goallossátnin dárogielas pejoratiiva sátni (man sáhtášii dulkot jallaid dahje gáiggiid vistin). Go de dát sátni álggos váldojuvvui atnui buohcciviesu boadárdaga vuostáiváldinsadjin, de guovttegielat olmmoš sáhtii geassit modjái go dárogielat olmmoš hirpmástalai. Šattai vel hearvábun go evttohuvvui vuohkkaset suorggádus, *dustehat* (mii dárogillii sáhtta máksit seammá go jallaid vašuheapmi).

Ránen mun in leat gal muhto rövet gal áiggun. Ná logai olmmái gii bođii Norgga beallái rájá oassálastit heastagilvovuođjimiidda. Lei gullan olbmuid geavaheamen dárogieala *trene-* ja *prøve-*vearbaid go hálle tránemis (‘hárjehallamis’) ja prøvemis (‘geahččaleamis’). Ja nu geahččalii iešge geavahit dáid sániid, muhto ii diehtán ahte go heivehii daid vel buorebut sámegillii, de Norgga beale sámi-dáru guovtte-

¹ ‘Heartamáli jugaimet dassái go masá čovji luoddanii.’

gielat olmmoš áinnas áddii daid dárogiela *rane-* ja *røve-*vearban (mii sámegillii mávssášii uhkidemiin suoládit ja suoládit).

Ovddit kapihttala bajilčála «noen enkle ord om duohtavuođa birra» lea Nils Viktor Holmberga dovddus «Dearvvuođat Deatnogáttis fra en med dårlig dárogiella» -lávllateavstta ovdamearka. Dán teavsttas son čájeha mo poesijas maid sáhhtá geavahit guokte giela oktanaga, ja teaksta lea maiddá buorre ovdamearka kreatiiva guovttegielatvuođa geavaheames. Seammás dát teaksta lea maid buorre ovdamearka das mo doaibmi guovttegielatvuohtha ii leat dušše guovtti giela doaibman guoktin sierra gulahallankodan. Guovttegielat olbmui das lea goalmmát dimenšuvdnan dat ahte daid sáhhtá geavahit oktanaga. Lea várra dát maid Øzerk (2008: 112) oaivvilda go čállá ahte «Det er viktig å ha en *begge deler og litt til*-tilnærming når det dreier seg om barnas totale språklige utvikling og faglige utvikling i vid forstand» ('Lea deatalaš ahte lea *goappašagaid ja veaháš vel* -lahkoneapmi dasa, mii guoská mánáid ollislaš gielalaš ja fágalaš ovdáneapmái oppalaččat'). Dát guovttegielatvuođa dimenšuvdna ii boađe giellaoahppoplánain gostege ovdan. Ohppiid gielladiidolašvuođa duddjomis lea deatalaš váldit ovdan dákkár guovttegielasteami, vai ohppet maid oaidnit gielaid oktanaga geavaheami positiiva beliid. Go besset oahpásmuvvat ja hárvánit gielaid buohtastahttimii ja guovttegielasteami sihke poehtalaš ja humoristtalaš beliide, de dat maid veahkeha duddjot metalingvisttalaš ja kontrastiiva áddejumi, mii lea eaktun sáhhtit bures dulkot nuppi gielas nubbái.

Sámegiella matematihka oahpahusas

Sihke sámegiela ja dárogiela fágaplánain deattuhuvvo rehkenastinmáhttu, ja váhnemiid ja maiddá oahpaheddjiid gaskkas lea dávjá ságastallojuvvon sihke matematihkka oahpahusa tearbmageavaheamis ja vel dasge ahte leago oppanasiiige vuogas (muhtimat beanta eahpidit ahte leago vejolaš) oahpahit matematihka sámegillii. (Gč. omd. *Ávvir* 25.11.2011.)

Sivva dán váttisvuhtii sáhhtá orrut paradoksalaš. Olmmoš, gii máhtta nuppi giela ja lea oahppan matematihka dan gillii, sáhhtá viggat caggat oahpahusa ja oahppogirjjiid geavaheami sámegillii, go atná dan sihke amasin ja váttisin. Praktihkalaš čuolbman dat badjána váhnemiidda, geat eai leat oahppan rehkenastit sámegillii ja danin eai loga máhttit veahkehit mánáideaset skuvlabargguiguin. Sámegiela olmmoš, gii lea oahppan rehkenastit omd. dárogiellii dahje

suomagillii, automáhtalaččat čadaha rehkenastima oahpahuuvvon gillii. Guovttegielatvuoda dutkamis, mas leat iskan makkár áššit váikkuhit dihto kognitiiva proseassaide, boahťa ovdan ahte oahpahušgiella váikkuha eanemusat dasa, man gillii vällje verbaliseret rehkenastima (Javier 2010: 130). Danin sáhttáge gullat Suoma beale sámegiela giellatlohkamin omd. hattiid ja telefonnummiriid suomagillii ja Norgga bealde dat fas gullojit hui dájvá dárogillii. Dasa gii lea beassan oahppat rehkenastit sámegiellii lea nummiriid ja loguid geavaheapmi oassi aktiivvalaš giellamáhtus, ja dat dahká vejolažžan álkibut geavahit sámegiela doaibmi giellan maiddái riikarájiid nuppi bealde. Baker (2011: 152) kommentere dutkamiid, mat čájehit ahte guovttegielagat giedahallet loguid njoazibut go ovttagielagat, ja čujuha dasa ahte vaikke guovttegiela lohkogiedahallan geavvá njoazibut dan gillii maid ii hálddaš nu bures, de dat leat seamma čeahpit čoavdit matematihka gažaldagaid. Dán oktavuodas Baker (ibid.) čujuha dutkamušaide, mat čájehit ahte dássálas guovttegiela leat ovdamunit spatiála matematihkalaš ja dieđalaš gažaldagaid čoavdimis.

Nummiriid ja loguid geavaheapmi lea maid oassi čálamáhtus, mas árbevirolaččat leamaš guovddáš sadji skuvlla oahpahušas. Sierra skuvlafágan skuvlamanolaga áigge matematihka duddjo vuodđorehkenastinvugiid lassin dadistaga máhtu ja áddejumi abstrávttat matematihkalaš proseassaid geavaheapmái, mas matematihka čállingiela symbolaid hálddašeamis lea guovddáš sadji. Nummirat ja eará matematihkalaš symbolat ovddastit oktasaš doahpágiid, ja nu sáhttáge lohkat matematihka čállingiela universála giellan, mainna gulahallá giellarájiid rastá. Danin leage alit dási matematihkka oahpahuš vejolaš beroškeahtta oahppi gielladuogážiis.

Skuvlamatematihkka, man vuodđun leat praktihkalaš ovdamearkkat oahpes birrasis, duddjo oahppi giellamáhtu ala. Vuodđorehkenastinvugiid hárbhusain leat olu bargobihtát, maid loguid ja matematihkasymbolaid lassin leat sihke sánit ja teaksta. Lea iešalddis čielggas, ahte jos oahppi ii ádde dákkár rehkenastinbihtáid sániid ja teavstta, de dat dahká oahppama váttisin. Dattege geavvá vel mángii nuge ahte oahppi ferte čuovvut oahpahušas amas gillii ja vel geavahit oahppogirjii eará gillii. Dakkár oahppobirrasis lea váttis buohkaide duddjot matematihkalaš áddejumi, go nu álkit vuollánahtta daid ohppiid geat vásihit gielalaš váttisvuodaid.

10. jahkeceahki loahppaeksámena čadaheami árvoštallanbagadusas boahťa čielgasit ovdan dábaláš giela ja matematihkagiela máhttodási gáibáduš, go daddjo ahte «oahppit galget máhttit sátnádit čuoimmaid, jorgalit teavsttas matematihkkii ja dulkot vástádušaid álgočuoimmaid vuodul» (Árvoštallanbagadus 2011).

Divaštallamiin, mat lávejit gullot matematihka fágagiela geavaheami birra, boahtá dávjá ovdan ahte sátnemáhttu ja doabaipmárdus áddejuvvojit seamma áššin. Dát mearkkaša dan, ahte jos omd. máhtta sáni *multiplikašuvdna* de maid máhtta dan doahpaga sisdoalu. Muhto nu ii leat álo ja dat dagaha oahppanválttis-vuođaid, jos dušše dovdá sáni muhto ii ádde dan doabasisdoalu, geavahuvvošii dal makkár tearbma ihkinassii. Doaba ii leat dušše sátni nugo divaštallamiin muhtimin čuoččuhuvvo, muhto sániiguin sáhtta gielain čilget doahpágiid nu ahte oahppit áddejit daid mearkkašumi ja geavatlaš anu. Dát čájeha maiddá manin dálá oahpahusplánat oppalaččat deattuhit doabaipmárdusa ovdánahttima ja man deatalaš lea oaidnit giellaoahpahusa maiddá oassin eará fágaid oahpahasas.

Oassi árgabeaigiela sániin leat dakkárat maidda skuvlagielas bohtet lassimearkkašumit go geavahuvvojit fágagiellan. Ná viidánit árgabeaidoahpagat oahppodoaban, mat šaddet vuođđun skuvlafágaid teorehtalaš guorahallamiidda. Omd. viidána *idja-* ja *beaivi-*sániid doabasisdoallu go skuvllas oahppá mo jándora áiggit áddejuvvojit eatnanluođa jorrama ektui. Matematihkkaohpahas buktá ođđa beliid *lossat-* ja *geahpas-*doahpágiidda, go oahppá makkár oktavuoha dain lea deaddomihtuid ektui. Ja *čiehka-* ja *nurki-*sániid mearkkašupmi oažžu ođđa nyánssaid, go beassá oahppat daid geavahusa geometriija oktavuodas.

Maiddá dakkár doabaipmárdusa nannema ja vástideaddji fágatearpmaid cieggadeami várás fertetit oahppit beassat sihke lohkat, čállit ja ovdanbuktit. Oahppodiimmuid áigge gažaldagat, čilgehusat ja ságastallamat nannejit sihke doabaádejjumi ja fágamáhtu. Seammás dakkár giellageavaheapmi viiddida oahppi giellamáhtu nu, ahte sáhtta čilget ja ovdanbuktit áššiid árgabeaigiela lassin maiddá fágagillii.

Matematihka terminologija

Go matematihkka oahpahuvgodii sámegillii, de dasa dárbbasuvvojedje maiddá ođđa tearpmat, mat govvidit dán skuvlafága doahpágiid. Dakkár tearpmat leat sihke dakkárat mat leat ráhkaduvvon sámegiela vuođul ja sámegillii heivehuvvon loatnasánit. Omd. leat Suoma beale vuođđorehkenastinvuogi tearpmat *oktii-rehkenastin*, *geahpedanrehkenastin*, *geardun* ja *juohkin* (Rikala et al. 1995) seammá go heivehuvvon loatnasánit *addišuvdna*, *subtrakšuvdna*, *multiplikašuvdna* ja

divišuvdna. Dát latiinnagiellavudot heivehuvvon loatnasánit leat anus dálá Norgga beale oahppoplána eksámennjuolggadusaid mielde (Árvvoštallanbagadus 2011).

Matematihka oahpahaladettiin oaidná čielgasit mo fágagiella lea earálágan go árgabeaigiella. Dan oaidná erenoamážit sátnerájus. Vuodđorehkenastinvugiid buorimuddui ieščilgejeaddji fágatearpmat nugo *lasihahtti*, *geahpedahtti*, *geahpe-deaddji* ja *buvttadahkki* (Rikala et al. 1995) leat maid ovdamearkkat das mo skuvlaoahpahas lasiha sámegiela sátneráju. Čuolbman orru dattege ain veadjit sajáiduhttit oktasaš matematihkkaterminologiiija nu, ahte eai geavahuvvoše seamma doahpagii sierralágan tearpmat iešgudet riikkas. Vuodđorehkenastinvugiid tearpmat geavaheami girjáivuoda oaidná maid dohkkehuvvon sátnelisttus mas maid leat synonymat: *addišuvdna/lasiheapmi*, *eretváldin/subtrakšuvdna*, *juohkin/divideren*, *geardun/multiplikašuvdna* (Matematihkkasánit 2002).

Matematihka oahpahusa divaštallamiid oktavuodas lea relevánta divvut gažaldaga fágatearpmat geavaheamis. Leago nu ahte vuodđorehkenastinvugiid oahpaheamis lea buoret geavahit riikkaidgaskasaš loatnasániid go boares sámegiela sániid? Govviditgo heivehuvvon loatnasánit, maidda ohppiin eai leat makkárga assosiašuvnnat, doabasisdoalu buorebut go sámegiela sánit, maid oahpes mearkkašumi álkibut sáhtta ovttašttit fágamearkkašumiin? Go vuos lea veadján duddjot buori doabaipmárdusa áddehahtti tearpmat vehkiin, de dat ii eastat bajit dásiin maiddá oahppat rehkenastinvugiid ja symbolaid eará nama-husaid. Bajit dási matematihka formaliserejuvvon giella lea buorre ovdamearka oktasaš gielas mainna fágaolbmot sáhttet gulahallat fágaášiin makkár giela ihki-nassii dal geavahežžet eará oktavuodain.

Matematihka oahppoplána vuodđogálggaid čilgemis boahtá čielgasit ovdan man deatalaš lea giellamáhttu:

Máhttit njálmmálaččat ovdanbuktit matematihkas mearkkaša oaivvildit, gažadit, ákkastallat ja čilget jurddašemi matematihka vehkiin. Dát mearkkaša maid ahte lea mielde ságastallamis, jurddagulahallamis ja ságaskuššamis čuolmmaid ja čuolbmačoavdinstrategiijaid ovtta earáiguin.

Máhttit čálalaččat ovdanbuktit matematihkas mearkkaša čoavdit čuolmmaid matematihka vehkiin, válddahit ja čilget jurddašemi ja sániiguin muitalit fuomášemiid ja jurdagiid. Dalle ráhkada sárgosiid, sárggastusaid, govvosiid, tabeallaid ja diagrámmaid. Dasa lassin geavaha matematihkalaš symbolaid ja fága formálalaš giela.

Máhttit lohkat matematihkas mearkkaša dulkot ja ávkkástallat teavsttain main lea matematihkalaš sisdoallu ja main lea sisdoallu beaivválaš eallimis ja fidnoeallimis. Dákkár teavsttain sáhttet leat matematihkalaš cealkagat, diagrámmat, tabeallat, symbolat, hámut ja logihkalaš jurddašeamit.

(Máhttolokten 2008: 100.)

Dáid vuodđogálggaid ollašuhhtimis lea guovttegielatvuoda oktavuodas deatalaš váldit vuhtii goappá gillii lea buoremusat vejolaš dain gálggain atnit ávki vuodđoskuvlla oahpahasas. Giellaválljemii lea deatalaš ággan giellamáhtu dássi. Dat giella maid oahppi máhtta buoremusat, doaibmá maid buoremusat gielalaččat ovdanbuktit matematihkalaš guorahallamiid abstráktalunddot sisdoalu. Ovttdássásaš giellamáhtuin sáhtášii dán dáfus válljet goappá giela ihkinassii, jos eai livčče eará bealit maid váldit vuhtii oahpahasas. Giellaválljemis ferte váldit vuhtii makkár váikkuhus lea rehkenastima verbaliseremis doaibmi guovttegielatvuoda juksamii. Sáme giela sadji servodagas ja dan seailuheami ja nannema dárbu lea dat man ala sámi oahppoplána giellageavaheapmi matematihkkaohpahasasge vuodđuduvvo.

Loahpahas

Dás lea doaibmi guovttegielatvuodta guorahallojuvvon sihke oppalaččat ja skuvlla giellafágaid oahppoplánaid ektui. Giellafágat dahket dušše oasi, muhto deatalaš oasi, skuvlla guovttegielatvuoda duddjomis. Giellafágain lea erenoamáš oassi ja maddái ovddasvástádus skuvlaoahpahasas, daningo eanaš oassi oahpahasas vuodđuduvvo jurddašanproseassaide ja máhttoduddjomii, mii gaskkustuvvo giela vehkiin sáme gillii ja dárogillii. Lea čielggas ahte maddái eará fágaid oahpahemis ja oahppamis lea deatalaš rolla doaibmi guovttegielatvuoda duddjomis, muhto oahppoplánaid mielde dušše giellafágain lea ulbmilin duddjot máhtu ja diđolašvuoda giela ráhkadusa, doaimma, giellaovdáneami ja guovttegielatvuoda birra. Eará fágat, nugo omd. matematihkka, galggašedje dákkár máhtu ja diđolašvuoda vehkiin sáhttit duddjot buorre fágamáhtu, maid oahppit galget sáhttit geavahit sihke sáme gillii ja dárogillii ja nu sáhttit ovdánit doaibmi guovttegielagin. Matematihkkaohpahasas divaštallamat čájehit ahte lea dárbu duddjot

áddejumi sániid ja doahpágiid oktavuodain, vai álkibut sáhtta oaidnit giellamáhtu ja fágamáhtu oktasaš beliid ja erohusaid.

Ii leat doarvái, ja ii leat riektage, meroštallat guovttegielatvuoda dušše monolinguala láhkásaš norpmaid ektui. Dán artihkkalis lean geahččalan čájehit mo guovttegielatvuoha lea eambo go dušše dat ahte máhtta gulahallat sámegillii ja dárogillii. Lean čájehan mo giellaoahpahusas sáhtta váldit ovdan ii dušše guovttegielasteami negatiiva beliid, muhto maiddá oaidnit mo sámi-dáru guovttegielaga giellamáhttu dahká vejolažžan suohtastallat gielain, ráhkadit suohttasiid maid dušše guovttegielagat áddejit. Dát giellariggodat ii boade ovdan oahppoplánain.

Doaimbi guovttegielatvuoha lea nappo eambo go dušše dat ahte máhtta geavahit guokte giela sierranas giellan. Dát buktá oahppoplánaid ektui ođđa giellageavahandimenšuvnna, muhto gielladikšuma oainnus lea ain deatalaš skuvllas nannet dakkár giellamáhtu, mii dahká vejolažžan ain boahte áiggis bisuhit sámegiela oktasaš giellan nu ahte lea vejolaš gulahallat riikkarájiid rastá. Dálá sámi servodagas giellaovddidanbarggu vuodđu duddjojuvvo skuvllas ja leat maid dadistaga eambo oahppit geaidda skuvla lea deataleamos giellageava-hanarena. Sámegiela boahteáigi lea olu dan duohken mo giellageavaheaddjit ieža giellageavahemiineaset háliidit dan hábmet. Skuvlla giellaoahpahus ja giella-geavaheapmi duddjo dan máhtu ja gielladiđolašvuoda, mainna sámegiella galgá sáhttit birget ja ovdánit doaimbi guovtte- ja mánggagielat servodagas.

Gáldut

Materiála

- Árvvoštallanbagadus 2011 = *Árvvoštallanbagadus 2011. MAT0010 Matematihkka 10. jahkeceahkki (Oahppit)*. Oslo: Utdanningsdirektoratet. <http://www.udir.no/Upload/Eksamen/Grunnskolen/2011/Vurderingsveiledninger/5/MAT0010_Matematikk_Vurderingsveiledning_2011_Nordsamisk.pdf> (31.3.2012).
- Ávvir 25.11.2011 = Sámi joatkkaskuvlla matematihkkaášši: – Dušše álgováttut. <http://www.avvir.no/vivvo_general/1802.html> (30.3.2012).
- Matematihkkasánit 2002 = Matematihkkasánit 2002. Davvisámegiellat earbmastutt. [Olggosaddi: Sámediggi, doaimmahus: Giellalávdegoddi.] <<http://www.giella.org/filnedlasting.aspx?FilId=2899&ct=.pdf>> (30.3.2012).
- Máhttolokten 2008 = Máhttolokten. Sámi oahppoplánabuvttus. Máhttodepartemeanta – Sámediggi – Oahpahusdirekto[r]áhtta. Oslo 2008. <<http://www.giella.org/Filnedlasting.aspx?FilId=1699&back=1&ct=.pdf&MIId1=1267&MIId2=&MIId3=&>> (30.3.2012).
- NAČ 2000: 3 = *Sámi oahpaheadjeoahppu – iešguđetlágan máhttovieruid gaskkas*. Norgga almmolaš čielggadusat 2000: 3. Oslo: Statens forvaltningstjeneste & Informasjonsforvaltning. <<http://www.nb.no/utlevering/nb/7389cb778019a19687299714e26dca82#&struct=DIV140>> (15.3.2012).
- Sámegiella eatnigiellan 2004 = Sámegiella eatnigiellan 2004. 1.–5. lk riikka oahppoplána. <<http://www.peda.net/veraja/enontekio/heta/elna/same>> (14.3.2012).
- St.meld. nr. 29 = Om prinsipper og retningslinjer for 10-årig grunnskole – ny læreplan. St.meld. nr. 29 (1994–95). Kunnskapsdepartementet.

Girjjálašvuohta

- Athanasopoulos, Panos 2009: Cognitive Restructuring in Bilingualism. – Aneta Pavlenko (doaimm.), *Thinking and Speaking in Two Languages*. Bristol – Buffalo – Toronto: Multilingual Matters. 29–65.
- Blanc, M. 1999: Bilingualism, Societal. – Bernard Spolsky (doaimm.), *Concise Encyclopedia of Educational Linguistics*. Amsterdam: Elsevier. 284–290.
- Baker, Colin 2011: *Foundations of Bilingual Education and Bilingualism*. Fifth Edition. Bristol – Buffalo – Toronto: Multilingual Matters.

- Cummins, J. 1976: The influence of bilingualism on cognitive growth: A synthesis of research findings and explanatory hypotheses. – *Working Papers on Bilingualism* 9: 1–43.
- Dannemark, Nils 2011: Tospråklegheit og metaspråkleg medvit. – *NOA norsk som andrespråk* 27(2): 47–66.
- García, Ofelia 2009: *Bilingual Education in the 21st Century. A Global Perspective*. With contributions by Hugo Baetens Beardsmore. Oxford: Wiley-Blackwell.
- Grosjean, F. 1999: Bilingualism, Individual. – Bernard Spolsky (doaimm.), *Concise Encyclopedia of Educational Linguistics*. Amsterdam: Elsevier. 284–290.
- Ijäs, Johanna 2004: Fuomášumit muhtun simultána guovttegielat máná árra gielloočcodeamis. – *Sámi dieđalaš áigečála* 1/2004: 119–131.
- Ijäs, Johanna 2007: *Nyt lonuhettaan* – Kodaidd ovtastuvvan guovttegielat máná suomagielas. – Jussi Ylikoski & Ante Aikio (doaimm.), *Sámit, sánit, sátnehámit. Riepmočála Pekka Sammallahtii miessemánu 21. beaivve 2007*. Suomalais-Ugrilaisen Seuran Toimituksia 253. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura. 183–201.
- Ijäs, Johanna Johansen 2011: *Davvisámegiela finihtta veabahámiid sojahanvuogádaga očcodeapmi vuollel golmmajahkásaš máná gielas*. Kárášjohka: Davvi Girji.
- Javier, Rafael Art. 2010: *The Bilingual Mind. Thinking, Feeling and Speaking in Two Languages*. New York: Springer Science – Business Media.
- Larsen-Freeman, D. 1999: Grammar Teaching (Foreign Language). – Bernard Spolsky (doaimm.), *Concise Encyclopedia of Educational Linguistics*. Amsterdam: Elsevier. 612–618.
- Leirvaag, Ole Gunnar 1999: *Norsk på grunnlag av samisk*. Kautokeino: Samisk utdanningsråd.
- Magga, Ole Henrik 2011: Muitalus man váddása duohken ledje «10-jagi vuodđoskuvlla sámi oahppoplánat». – Svein Lund (váldodoaimm.), Elfrid Boine, Siri Broch Johansen & Siv Rasmussen (mielldoaimm.), *Sámi skuvlahistorjá 5. Artihkkalat ja muittut skuvlaeallimis Sámis*. Kárášjohka: Davvi Girji. 49–67. <<http://skuvla.info/skolehist/ssh5-s.htm>> (28.02.2012).
- Pavlenko, Aneta 2011: Introduction: Bilingualism and Thought in the 20th Century. – Aneta Pavlenko (doaimm.), *Thinking and Speaking in Two Languages. Bilingual Education & Bilingualism*. Bristol – Buffalo – Toronto: Multilingual Matters. 1–28.

- Pavlenko, Aneta (doaimm.) 2009: *The Bilingual Mental Lexicon. Interdisciplinary Approaches*. Bristol – Buffalo – Toronto: Multilingual Matters.
- Pedersen, Toralv 1967: *Norsk for samisktalende. En veiledning for lærere*. Oslo: Kirke- og utdanningsdepartementet.
- Rikala, Seppo & Ilmavirta, Risto & Strang, Tuula 1995: *Oahpa rehkenastit 3, čakčaoassi*. Sámegeillii jorgalan: Jovvna-Ánde Vest. Anár: Lappi leanaráđdehus.
- Todal, Jon 1993: *Samisk interferens i norsk*. Guovdageaidnu: Sámi allaskuvla.
- Todal, Jon 2009: Undervisninga i samisk som førstespråk i Noreg. Eit kort tilbakeblikk. – Svein Lund (váldodoaimm.), Elfrid Boine, Siri Broch Johansen & Siv Rasmussen (mielldoaimm.), *Samisk skolehistorie 3. Artihkkalat ja muittut skuvlaeallimis Sámis*. Kárášjohka: Davvi Girji. 422–440. <<http://skuvla.info/skolehist/todal-n.htm>> (18.3.2012).
- Toukomaa, P. & Skutnabb-Kangas, T. 1977: *The Intensive Teaching of the Mother Tongue to Migrant Children at Pre-school Age*. Research Report No. 20. Department of Sociology and Social Psychology. Tampere: University of Tampere.
- Woolard, Kathryn A. 2004: Codeswitching. – Alessandro Duranti (doaimm.), *A Companion to Linguistic Anthropology*. Malden, MA: Blackwell Publishing. 73–94.
- Øzerk, Kamil 2007: *Tospråklige overgangsmodeller og tosidige modeller. Organisering, prinsipper og praksis*. Vallset: Opplandske bokforlag.
- Øzerk, Kamil 2008: Tospråklig opplæring og funksjonell tospråklighet. – Therese Sand (doaimm.), *Flerkulturell virkelighet i skole og samfunn*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag. 103–129.

Functional bilingualism

According to the Sámi curriculum plan in Norway, the aim is that Sámi students should become functionally bilingual by the time they finish school. They are then supposed to be sufficiently competent in Sámi and Norwegian to be able to function in both Sámi and Norwegian society as well as being able to interpret between the two languages. According to the plan for English, students are expected to become largely multilingual. In this paper, I discuss the concept of functional bilingualism as it appears in the curriculum plan based on views presented in current bilingual research. The starting point is what is said and what is not said about the concept of functional bilingualism in the subject plans for both the Sámi and Norwegian languages. Aspects of language use are restricted to a discussion of form and function when communicating content and attitudes. I also discuss the relationship between normative and descriptive approaches to language in education, within the framework of which I shall also discuss both code switching and language mixing. The concept of proper language use based on the ideal of a fluent monolingual language competence and performance does not seem to leave room for bilingual students' whole repertoire of language skills. In the last part of my paper I also discuss the use of Sámi as the medium of instruction in mathematics from a bilingual point of view.

Keywords: functional bilingualism, code-switching, mathematics in Sámi

NILS ØIVIND HELANDER
Sámi University College
nilshela@gmail.com